

UNIVERSITAIRE LEERGANG 1968-1969 ONTWIKKELINGSPROBLEMATIEK

Prof.dr. H. Baudet opende de leergang in Groningen, die georganiseerd werd door de NUFFIC [¶]. Hij ried de deelnemers aan de leergang niet te beschouwen als een opleiding voor toekomstige ontwikkelaars. De NUFFIC beoogt met deze leergang de gelegenheid te geven zich te oriënteren in deze problematiek. Behandeling van specialismen moet men niet verwachten; de deelnemers, waaronder ook niet-studerenden, zullen algemeen ingeleid worden.

'Toppunt van oppervlakkigheid' of nuttige informatie?

Verslag van de eerste lezing, die gehouden werd op 11 januari j.l. Spreker was de heer H.J. Neuman, die een uiteenzetting gaf over 'De plaats van de ontwikkelingsproblematiek in het wereldgeheel'. De heer Neuman is chef afdeling documentaire programma's van de K.R.O.

De heer Neuman sloot zich aan bij de laatste woorden van Prof. Baudet omtrent de aard van de colleges van deze leergang. Over zijn eigen bijdrage tenminste stelde hij zich sceptisch op en hij voorspelde een algemene inleiding op een algemene inleiding te zullen geven; kortom, dat het toppunt van oppervlakkigheid bereikt zou worden.

Het eerste gedeelte van het college was thematisch ingedeeld. De heer Neuman schonk aandacht aan:

1. De theorie van noord/zuid
2. De invloed van de koude oorlog
3. Economische motieven voor ontwikkelingshulp
4. Oorzaken van de armoede
5. Kenmerken van de ontwikkelingslanden

De theorie van noord/zuid, van blank/gekleurd

Het is opvallend dat de welvaart het grootst is op het noordelijk halfrond. Bovendien is die welvaart geconcentreerd in die gebieden waar overwegend blanken wonen. Op het zuidelijk halfrond is de welvaart overigens ook 'ras'-gebonden. In Brazilië bijvoorbeeld is levensstandaard in de zuidelijke handelssteden, waar veel blanken wonen, relatief hoog t.o.v. die in het noorden, waar de bevolking grotendeels uit negers bestaat.

Bijzonder in het oog springt het verschil in welvaartspeil van de kleurlingen en blanken in de Verenigde Staten van Amerika.

De invloed van de koude oorlog

De idee ontwikkelingshulp won in de Verenigde Staten aan populariteit tijdens het presidentschap van Harry S. Truman. Truman had ontwikkelingshulp opgenomen onder de vier pijlers van de Amerikaanse buitenlandse politiek. Deze waren:

1. De U.N.O.
2. Het Marshall plan
3. De N.A.T.O.
4. Hulpverlening

Dit 'point four' had weliswaar groot succes, maar van ontwikkelingshulp op grote schaal was nog geen sprake.

De minder ontwikkelde landen kwamen er al gauw achter dat zij groot succes hadden bij hun aanvraag om hulp, wanneer zij verklaarden anti-communistisch te zijn. Het politieke karakter van de ontwikkelingshulp werd hierdoor versterkt. 'To save the world for democracy' was immers de Amerikaanse leuze. Als illustratie van deze mentaliteit: iedereen was er van overtuigd dat een bepaalde Zuidkoreaanse president een bandiet was, 'Maar', was het argument, 'het is dan tenminste onze bandiet.'

In 1956 torpedeerde minister van buitenlandse zaken John Foster Dulles de uitvoering van het Assuandam-project. Hij verdacht president Nasser van sympathieën voor het communisme. Enige tijd later nationaliseerde Nasser het Suez-kanaal. Het Assuan-project werd overgenomen door de Sovjet-Unie.

De spanning tussen oost en west had een wedloop tot gevolg om de gunst van de ontwikkelingslanden. Ontspanning daarentegen gaf als gevolg een vermindering in hulpverlening te zien.

Economische motieven voor ontwikkelingshulp

Uit de encyclieken 'Mater magistra'(1961) en 'Pace in terris'(1963) van paus Johannes XXIII kwam de stelling naar voren, dat ontwikkelingshulp tot stand moet komen met respect voor de vrijheid en de zedelijke en etnische trekken van het volk, waaraan hulp verleend wordt.

De realiteit geeft de ontwikkelingslanden echter aanleiding argwanend te zijn t.o.v. de motieven van hulpverlening. Tijdens de conferentie te Yaoundé (Cameroun) in 1964 werd dan ook de mening geuit over de conventie, (waarin de associatie voor een periode van vijf jaar van een aantal Afrikaanse landen met de E.E.G. geregeld werd): 'Deze conventie is de formele omschrijving van de overgang van het kolonialisme naar het neo-kolonialisme.'

Paus Paulus VI stelde in zijn encycliek 'Populorum progressio'(1967): 'Ontwikkelingshulp is de nieuwe naam voor vrede'.

De Chinese maarschalk Lin Piao is dezelfde mening toegedaan, wat de westerse landen betreft, maar geeft daarvoor een geheel andere verklaring: 'Het mondiale platteland(arme wereld) zal het beleg slaan om de mondiale steden(rijke wereld)' Hulp wordt verleend om de gekeurde handen van het witte lijf te houden.

De opmerking van Lin Piao brengt militaire aspecten onder de aandacht. De derde wereld zou het wel op willen nemen tegen de rijke landen. Tegen de militaire, technische perfectie kunnen de arme landen echter niet op. Prof. M. B.V.A. Röling meende, dat het westen de wapens maakte, die de derde wereld tegen hen zal gebruiken. Terwijl het vervaardigen van een atoombom, wegens de hoge kosten die daaraan verbonden zijn, buiten het bereik van de arme landen ligt, behoren chemische en bacteriologische wapens, die relatief goedkoop zijn, binnen de mogelijkheden.

Oorzaken van de armoede

De vraag hoe het komt dat 80% van de wereldbevolking in armoede leeft, schijnt een moderne te zijn. Vroeger leken gebrek en ziekte een onomstotelijke begeleiding van het leven. In deze onomstotelijkheid gelooft men niet meer.

Er zijn klimatologische oorzaken gesignaleerd; hoge temperaturen en vochtigheidsgraad bijvoorbeeld belemmeren menselijke activiteit.

Het feit dat er in de tropengordels veelal over weinig bodemschatten beschikt kan worden; kan ook een factor zijn. Deze bodemschatten zijn of vrijwel of geheel afwezig of men beschikt niet over het nodige kapitaal en know-how voor de exploitatie daarvan.

Levensbeschouwing kan eveneens grote invloed uitoefenen. Bijzonder duidelijk is dit in India het geval.

Er worden vier soorten revoluties onderscheiden:

1. een biologische (bevolkingsexplosie)
2. een intellectuele (er wordt hoe langer hoe meer nadruk gelegd op de materiële aspecten van het leven)
3. een politieke (de gedachte van gelijkheid van allen)
4. een technische (besparing en toepassing van de wetenschappen op het dagelijks leven)

Terwijl de biologische revolutie op gang is, de politieke op gang komt, vindt de intellectuele en technische revolutie nog niet of nauwelijks plaats in de ontwikkelingslanden.

Kenmerken van de ontwikkelingslanden

- a. De snelle krenking van de trots.
De meeste ontwikkelingslanden hebben te lijden gehad van westerse overheersing. Meestal is het besef uitgebuit te zijn geweest levendig.
Sommigen in Nederland spreken dan ook liever van ontwikkelings-samenwerking dan van - hulp.
- b. Het verlangen naar een tovermiddel om de achterstand in te halen.
Dit verlangen komt niet alleen voort uit wanhoop over de situatie, maar ook uit angst voor bevoogding, door lange 'leerperiodes'. Een marxistische aanpak zien de ontwikkelingslanden over 't algemeen als de snelste methode.
- c. Politieke centralisatie.
Om tot snelle besluitvorming te komen in de vaak anarchische en zwakke economische omstandigheden is de macht samengebundeld in de handen van één leider of één kleine groep. Met een meerpartijen systeem kan meestal niet gewerkt worden. Bovendien is gebleken dat daarin het oude tribalisme gemakkelijk herleeft.
- d. Ongecontroleerde urbanisatie.
De ellende van het platteland wordt vaak ontvlucht, lang voordat de landbouw krachten kan missen en voordat de industrie, voor zo ver deze aanwezig is, de stroom kan opvangen.

Het tweede gedeelte van het college was chronologisch ingedeeld.

Er waren nauwelijks gemeenschappelijke trekken in de politiek van de ontwikkelingslanden t.a.v. ontwikkelingshulp. Hierin kwam enige verandering, toen uit de eerste U.N.C.T.A.D.² * te Genève (1964) de zgn. 'club van 77' ontstaan was. Thans heeft deze groep 87 leden.

In oktober 1967 vergaderde de 'club van 77'. 800 Afgevaardigden uit de derde wereld stippelden te Algiers hun beleid uit voor de tweede UNCTAD, die in 1968 te New Delhi gehouden zou worden.

Houari Boumédiène sprak de mening uit dat dankbaarheid voor ontwikkelingshulp onjuist was. Ontwikkelingshulp betekende niet meer dan een simpele restitutie van de enorme schuld aan de derde wereld.

De economische kloof tussen de arme - en de rijke landen werd groter: in 1955 nam 27% van de ontwikkelingslanden deel aan de wereldhandel, in 1965 19,9%. Gevolg daarvan was dat de schuld van de ontwikkelingslanden aan de landen die leningen verstrekt hadden steeds groter werd. De leningen van vroeger (met een rentevoet van 8 tot 10%) verslinden de hulp van nu, meende president Khan van Pakistan. Hij verwachtte eveneens geen verandering in de houding van de rijke landen.

De tweede UNCTAD (febr. 1968) bevestigde dit vermoeden. Op een van de belangrijkste programmapunten de 'algemene preferentie' (het afbreken van tolmuren voor de ontwikkelingslanden) werd geen overeenstemming bereikt. De Verenigde Staten spraken zich uit vóór algemene preferentie; zij wensten toegang tot de Afrikaanse landen die met de EEG geassocieerd waren. Frankrijk was niet van zins de voorrechten, die aan het oude systeem verbonden waren, prijs te geven en stemde tegen. Maar er was ook onenigheid onder de landen van de derde wereld zelf. De betrokken Afrikaanse landen verkozen de EEG -associatie boven het systeem van algemene preferentie, dat ook in Europa concurrentie van andere arme landen zou betekenen.

Na deze uiteenzetting volgde een discussie van een half uur. De toehoorders hadden enige moeite om op gang te komen. Waarschijnlijk zijn er bij volgende discussies meer en diepergaande vragen.

Wanneer men f 10,-- betaald heeft (voor niet studerenden f 25,--)
kan men de colleges van deze leergang volgen, die gegeven worden
op de zaterdagochtenden vanaf 11 januari tot 17 mei 1969 van 10.00
uur tot 13.00 uur in het academiegebouw.

Het aantal studenten in de geschiedenis dat deelneemt aan de leergang is niet verbijsterend groot. Is ontwikkelingsproblematiek niet specifiek van contemporain-historische aard?

Els van Roosmalen

* NUFFIC: De Stichting der Nederlandse universiteiten en hogescholen voor internationale samenwerking
De leergang 'ontwikkelingsproblematiek' werd reeds in andere steden gehouden. Het grootste aantal deelnemers was in Delft.

* * UNCTAD: United Nations Conference on Trade and Development